

Владислав Семаль,

*студент 2-го курсу факультету історії та міжнародних відносин
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

УКРАЇНСЬКО-СЛОВАЦЬКІ ВІДНОСИНИ

Українсько-словацькі відносини – міжнародні відносини між Україною та Словаччиною. Обидві країни встановили дипломатичні відносини 1 січня 1993 року. Словаччина має посольство у Києві та генеральне консульство в Ужгороді, а також 2 почесних консульства (в Донецьку та Ужгороді). Україна має посольство у Братиславі та генеральне консульство в Пряшеві. Словацька Республіка є важливим і корисним партнером для України, відносини з цією країною мають хороше підґрунтя для розвитку на перспективу.

Українсько-словацьке єврорегіональне співробітництво виступає одним з дійових інструментів європейської інтеграції України та формування особливої спільної просторової зони безпеки, європейських гуманітарних цінностей по обидва боки кордону. Адже між Україною та Словаччиною традиційно існують тісні взаємозв'язки, які сприяють всебічному взаємовигідному співробітництву, саме тому стратегія України на довгострокову перспективу має можливість враховувати фактори нової східної політики Європейського Союзу.

Історія розвитку українсько-словацьких відносин розпочинається з 1 січня 1993 року. Саме тоді, після саморозпуску Чеської і Словацької Федеративної Республіки, виникла нова держава – Словацька Республіка. Дипломатичні відносини були затверджені в офіційних нормативних документах обох держав: «Основних напрямках зовнішньої політики України» та «Пріоритетах зовнішньої політики Словаччини».

Міждержавні відносини між Україною та Словаччиною будуються на багаторівневій системі двосторонніх договорів. Центральне місце у

зазначених взаємовідносинах займає взаємодія глав держав, парламентів, урядів, відповідних галузевих міністерств та відомств. Слід зазначити, що у розвитку двосторонніх відносин можна виділити три компоненти. По-перше, з 1993 року встановлено тісні контакти між главами держав та урядів. По-друге, найширшими стали взаємовідносини на рівні профільних міністерств та відомств. В подальшому склався і третій елемент – це налагодження співпраці між регіональними та місцевими органами державної виконавчої влади та органами місцевого самоврядування.

Позитивними моментами в українсько-словацькому співробітництві є офіційна підтримка Словацької Республіки набуття Україною повноправного членства у ЄС та НАТО, пропозиції Словаччини щодо залучення нашої держави до співпраці у рамках Вишеградської групи, активна співпраця країн у сфері транзиту енергоносіїв до Європи та транскордонне співробітництво. Співробітництво між країнами здійснюється в різних сферах діяльності. Так, аналізуючи торгівельно-економічну співпрацю, слід згадати діяльність торгово-промислових палат на території України та Словаччини, зокрема на прикордонних територіях (Кошицька, Закарпатська область). Позитивними прикладами співпраці є створення та функціонування спільних підприємств на території України. Важливим інструментом у поглибленні торгівельно-економічних відносин є функціонування Міжурядової комісії з торгівельно-економічного та науково-технічного співробітництва між Україною та Словацькою Республікою.

Із здобуттям незалежності України та Словацької Республіки, встановленням дипломатичних відносин між країнами виникли сприятливі умови для розвитку двосторонніх відносин в гуманітарній і культурно-духовній сферах на ґрунті рівноправності і взаємоповаги. З кожним роком розвиток українсько-словацьких відносин набуває стабільності. За умов розвитку демократії, що забезпечує вільний та всебічний розвиток особи, покращується і культурне життя в країнах. Внаслідок цього на територіях обох країнах виникли та функціонують культурно-освітні організації

національних меншин. За сприяння словацького уряду у 2006 р. пройшли Дні української культури в Словацькій Республіці, причому як в столиці – Братиславі, так і в інших великих містах – Банська Бистриця, Пряшів, Кошице.

Значно підвищився рівень співпраці між країнами з 2010 р. Так, в липні 2010 р. в результаті парламентських виборів в Словаччині був сформований новий уряд на чолі з І. Радічовою. Урядова програма, крім іншого, передбачає залучення України до співпраці в рамках Вишеградської групи, а також передачу досвіду євроінтеграції Україні в таких сферах як: енергетика, економіка, юстиція, права людини, демократизації, управлінська сфера; сприяння лібералізації візового режиму між Словаччиною та Україною. Прагнення уряду Словаччини підтримувати рух Української держави до Європейського Союзу було засвідчено на найвищому рівні – під час робочого візиту до України Державного секретаря Міністерства закордонних справ Словацької республіки М. Єжовіци. Свідченням цього прагнення стала і презентація міжнародного проекту «Національний Конвент України щодо ЄС», яка відбулася 8 грудня 2010 р. в Києві.

Також слід відмітити значне розширення двостороннього діалогу між Україною та Словацькою Республікою. В цьому напрямку необхідно згадати двосторонні зустрічі міністрів закордонних справ країн, робочий та офіційний візити до нашої держави Прем'єр-міністра та Президента Словацької Республіки. Метою зазначених візитів була передача для української сторони практичного досвіду щодо набуття членства в НАТО та ЄС. Важливим у двосторонніх взаємовідносинах є функціонування українсько-словацької Міжурядової комісії з питань транскордонного співробітництва, що була створена на підставі Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом Словацької Республіки про транскордонне співробітництво. Необхідність створення цієї комісії пов'язана із входженням Словаччини до Європейського Співтовариства і відповідне наближення кордонів інтеграційного утворення безпосередньо до кордонів України. Як

відомо, Європейська політика сусідства зазначає, що транскордонне та регіональне співробітництво є важливим чинником розбудови відносин між Європейським Союзом та його сусідами. Крім того, відповідно до Плану дій «Україна – ЄС» передбачено, що Україні надаватиметься допомога у розвитку транскордонного та регіонального співробітництва. Невід’ємним інструментом у реалізації Європейської політики сусідства і є українсько-словацька комісія.

Також відповідно до Регламенту Європарламенту запровадився ще один елемент прикордонного співробітництва. В Україні в рамках цього проекту фінансування отримує Закарпатська область, завдяки чому на території регіону реалізовані наступні програми: Розробка і впровадження транскордонної соціально-медичної реабілітаційної програми для дітей (Мукачівська обласна дитяча лікарня); Проект українсько-словацької транскордонної співпраці у сфері туризму (неприбуткова організація «Паномія»); Комплекс дослідження можливостей використання біомаси (Агентство регіонального розвитку і прикордонного співробітництва «Закарпаття»); Розробка українсько-угорського комплексного плану розвитку протипаводкового захисту (Закарпатське обласне управління водного господарства); Проект сприяння підприємництву вздовж словацько-українського кордону (Асоціація МСБ та інновацій «Ужгород XXI століття»); Створення Центру українсько-польських ініціатив. Закарпатська область також бере участь у програмах: «Україна – Угорщина – Словаччина – Румунія» та «Україна – Польща – Білорусь». Слід зазначити, що співробітництво між Україною та Словацькою Республікою в транскордонній сфері, засноване на двосторонній та багатосторонній основі, сприяє економічному розвитку прикордонних регіонів.

Традиційним партнером Словаччини у торгівельно-економічній сфері є Закарпатська область. Словацька Республіка за обсягом прямих іноземних інвестицій в економіку області посідає 8 місце після США, Японії, Угорщини, Австрії, Німеччини, Польщі та Нідерландів. Найбільш

привабливими для словаків є міста Ужгород та Мукачево, Ужгородський та Мукачівський райони. Разом з двосторонніми українсько-словацькими взаємовідносинами транскордонне співробітництво реалізовується в рамках міжнародної асоціації «Карпатський Єврорегіон». В її рамках планується запровадити нову програму щодо підтримки розвитку прикордонних областей Карпатського регіону, фінансування якої передбачається проводити за рахунок коштів Європейського Союзу.

Слід також наголосити на співробітництві наших країн в енергетичній сфері. Вже довгий час Україна є основним транзитним партнером для країн Європейського Союзу, в тому числі і для Словаччини. Проте після 2009 р., внаслідок газового конфлікту між Україною та Російською Федерацією, напрямки розвитку відносин переглядаються. Після цього країни ЄС розробляють можливість забезпечення альтернативного постачання енергоносіїв. Найбільш перспективним у цьому напрямку є реалізація проекту Євро-Азійського нафтотранспортного коридору. В рамках першого етапу реалізації проекту ВАТ «Укратранснафта» та словацький АТ «Транспетрол» мають провести експеримент щодо здійснення послідовної перекачки нафти по нафтопроводу «Дружба» з використанням і нафтопроводу «Одеса – Броди» через територію Словацької Республіки до чеського нафтопереробного заводу «Кралупи». До 2013 р. Словаччина планує ввести в експлуатацію енергоблоку атомної електростанції у м. Моховце. До цього часу в країні виникатиме проблема дефіциту електроенергії. Тому важливим є нарощування обсягів експорту української електроенергії до Словацької Республіки.

Включення Словаччини до Шенгенського простору ускладнило можливості для контактів населення, що проживає у прикордонних регіонах обох країн. Саме тому укладання Угоди про спрощення оформлення віз 15 січня 2008 року було надзвичайно позитивно оцінене як в ЄС, так і в Україні. Зокрема, було досягнуто спрощення візової процедури щодо оформлення шенгенських віз (багаторазові безкоштовні візи) для визначених 14 категорій

громадян всієї країни; запроваджено місцевий прикордонний рух для жителів прикордонних територій України, Угорщини, Словаччини і Польщі та розпочато роботу над його запровадженням з Румунією; розпочато новий етап візових відносин з ЄС, а саме: від спрощення процедури оформлення віз до поступової лібералізації візового режиму (скасування візових зборів для всіх категорій громадян України).

Важливим кроком на шляху нормалізації єврорегіональної співпраці України з Словаччиною стало підписання у травні 2008 року Угоди про місцевий прикордонний рух, яка набрала чинності у вересні 2008 року. У зону дії місцевого прикордонного руху входить 281 населений пункт Берегівського, Великоберезнянського, Воловецького, Мукачівського, Перечинського, Свалявського та Ужгородського районів (415 тис. мешканців). У Словаччині Угода стосується 283 населених пунктів округів Сніна, Собранце, Міхаловце, Гуменне, Требішов, Вранов-над-Теплов, Медзілаборце (431 тис. мешканців).

Надалі важливим залишається співробітництво країн у культурно-гуманітарній сфері, а саме в зв'язку з необхідністю забезпечення культурних та освітніх прав представникам національних меншин. За переписом 2001 р. в Україні налічувалося 6,4 тис. словаків, понад 90% з них мешкали у Закарпатській області. Словаки в Україні переживають період національного ренесансу. Діє низка національно-культурних товариств, зокрема Обласне культурно-освітнє товариство «Матіца Словенська» на Закарпатті, Товариство словацької культури ім. Людовіта Штура, Ужгородське товариство словаків, Словацьке товариство ім. М. Р. Штефаніка у Львові та два спільні товариства чехів та словаків «Матіца Волинська» в Луцьку, осередок чеського і словацького товариства ім. Я. Коменського «Стромівка» в м. Дубно Рівненської області. У Сторожницькій та Ужгородській школах № 21 відкрито класи зі словацькою мовою навчання. В усіх інших населених пунктах, де компактно проживають словаки, учні мають змогу вивчати словацьку мову факультативно. У 2006–2007 н. р. у 12 школах Словаччини

українську мову вивчали близько 600 учнів. Українська мова вивчається у Медичній школі в Гуменному, гімназії в Пряшеві. Працює Двостороння українсько-словацька комісія з питань національних меншин, освіти і культури. Її діяльність сприяє вирішенню проблем, що виникають у гуманітарній сфері. Забезпеченню задоволення культурних та освітніх потреб української національної меншини в Словацькій Республіці має сприяти Центр української культури у м. Пряшів, а розвиток гуманітарних інтересів словаків в Україні координує Центр словацької культури у м. Ужгород.

У 2014–2015 роках основним питанням українсько-словацьких відносин стала організація реверсних постачань газу.

Як бачимо, відносини між Україною та Словацькою Республікою на сучасному етапі базуються на принципах добросусідства, поваги до державного суверенітету, цілісності території та недоторканості кордонів і невтручання у внутрішні справи сусідньої країни. Для реалізації співробітництва розроблена двостороння нормативно-правова база, до складу якої входить понад 100 міждержавних, міжурядових та міжвідомчих договорів та угод.

Для подальшого удосконалення двосторонніх українсько-словацьких відносин необхідно здійснювати надалі наступні дії: проводити адаптацію двосторонніх договорів відповідно до вимог Європейського Союзу; розробити кроки щодо розширення торгівельно-економічного співробітництва; сприяти розвитку регіонального та транскордонного співробітництва; необхідно проводити консультації з метою визначення спільних інтересів Словацької Республіки та України в рамках підготовки Угоди про зону вільної торгівлі між Європейським Союзом та Україною.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Артьомов І.В. Транскордонна статистика як інструмент управління регіональним розвитком / Моделі і механізми регулювання

еврорегіонального співробітництва України: монограф.; за заг. ред. І. В. Артёмова, О. М. Ващук, О. М. Руденко. – Ужгород : МПП «Гражда», 2013. – С. 209.

2. Відомості Верховної Ради України. – 2008. – № 10. – С. 312.

3. Мітряєва С. І. Лібералізація візового режиму між Україною та ЄС: регіональний аспект / Закарпаття: Науково-популярне видання. – 2010-2011. – № 3. – С. 62.

4. Віднянський С.В., Т.С. Сергієнко. Українсько-словацькі відносини: здобутки і перспективи / Науковий вісник Дипломатичної академії при МЗС України. Випуск 7. – К.: Дипломатична академія України при Міністерстві закордонних справ України, 2002. – С. 221-227.

5. Віднянський С.В., Т.С. Сергієнко. Українсько-словацькі відносини: здобутки і перспективи. – К.: Основи, 2004. – 128 с.